

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

KELAM

Neler Öğreneceğiz?

1. Kelam İlminin Tanımı, Konusu ve Amacı
2. Kelam İlminin Doğuşu ve Gelişmesi
3. Kelam İlminin İslami İlimlerle İlişkisi
4. Kelam İlminin Diğer İlimlerle İlişkisi
5. Kelam İlminin Yöntemi

**Kelam ilmi
hakkında neler
biliyorsunuz?**

1. Kelam İlminin Tanımı, Konusu ve Amacı

Kelamın Tanımı

- Kelam sözlükte; söz, lafız, ibare ve konuşma gibi anlamlara gelir.
- Bir fikri, bir manayı tam olarak anlatan anlamlı söz; açık ve anlaşılır konuşmadır.
- Yüce Allah'ın bir sıfatıdır.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Tanımı

İslam dininin inanca ve davranışlara dair ilkelerini naslardan hareketle belirleyen ve akli yöntemlerle temellendirip destekleyen bir ilimdir.

Konusu

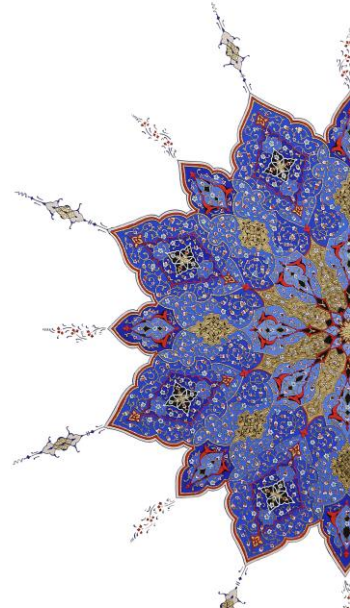
İslam dininin temel inanç esaslarıdır.

Amacı

Kişinin imanını taklit düzeyinden kurtarıp araştırmayla elde edilen gerçek ve sağlam (tahkiki) bir iman derecesine yükseltmektir.

Biliyor musunuz?

- **Kelamullah;** Yüce Allah'ın sözü, kelamı, konuşması ve vahyi demek olup özelde Kur'an-ı Kerim için kullanılır.

- Kelam ilmi, konusu ve amacı bakımından farklı açılardan tarif edilmiştir:

Konusu Açısından Kelam İlmî

Allah'ın (c.c.) zatından ve sıfatlarından

Peygamberlikle ilgili konulardan

Başlangıç ve sonları bakımından varlıkların durumlarından (mebde-mead)

bahseden bir ilimdir.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

Amacı Açısından Kelam İlmî

Kesin deliller kullanan

Karşıt görüşlü kişi ve grupların ortaya attığı şüphe ve itirazları gideren

İslam inanç esaslarını ispata güç kazandıran

bir ilimdir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Kelam ilminin diğer isimleri;

Kelam İlminin Konusu

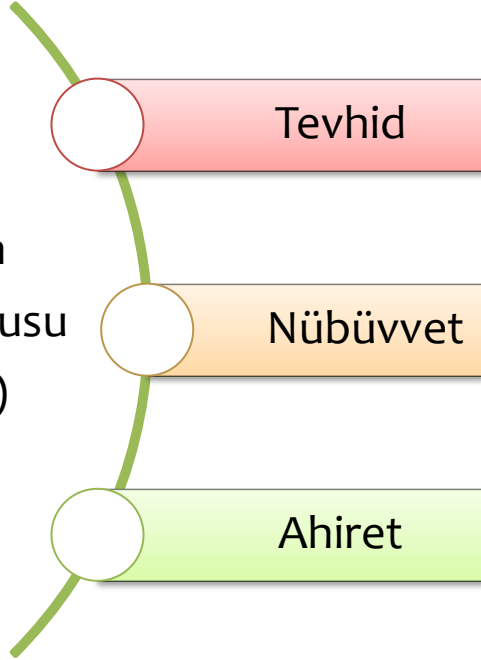
- İslam dininin iman esasları kelam âlimleri tarafından altı madde hâlinde ele alınmıştır.
- "Amentü" olarak ifade edilen bu esaslar âlimler tarafından üç başlıkta birleştirilmiş ve bunlara "**usûl-i selâse**" yani "**üç temel esas**" denilmiştir.
- Allah'ın varlığına ve birliğine; peygamberlere ve ahirete iman İslam dininin temel inanç konularıdır.
- Kelam ilmi bu konular hakkında vahyin bildirdikleri çerçevesinde akli açıklamalar yapar.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Kelam ilminin
üç temel konusu
(usûl-i selâse)
vardır:

Kelam İlminin Öncelikli
Konuları

- ✓ Allah'ın varlığının delilleri
- ✓ Allah'ın birliğinin delilleri
- ✓ Allah'ın sıfatları ve fiillerinin delilleri

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Tevhid:

- ✓ Allah'ın (c.c.) zati, birliği; eşi ve benzerinin olmaması,
- ✓ Her türlü eksiklikten münezze olması,
- ✓ Bütün kemal sıfatlarla muttasıf olması gibi konuları kapsar.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Kelam ilmi Allah'ın varlığını ve birliğini bazen Kur'an ayetlerinden hareketle bazen de tabiattan örnekler vererek ispat etmeye çalışır. Akli ve nakli delilleri birlikte kullanır.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

Nübüvvet:

- ✓ Peygamberliğin imkânı,
- ✓ Diğer peygamberlerin risaleti,
- ✓ Vahiy,
- ✓ İlahî kitaplar,
- ✓ Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinin ispatı gibi konuları kapsar.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

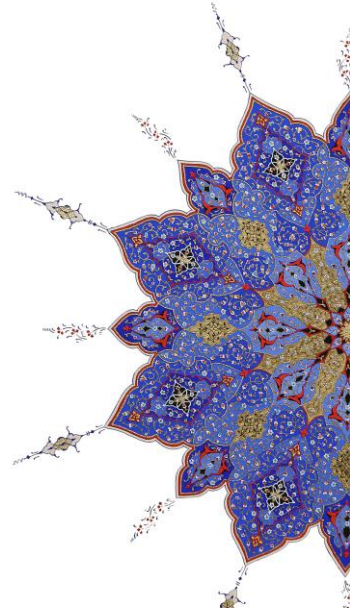
DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ahret:

- ✓ İnsanın fiilleri ve sorumluluğu,
- ✓ Ahiret inancıyla ilgili deliller,
- ✓ Ahiretin varlığı ve aşamaları gibi konuları kapsar.

Biliyor musunuz?

- Gazzâlî'den (ö.505/1111) sonra kelam ilminin kapsam ve içeriği daha da genişlemiş; felsefe ve mantık ilminin birçok temel konusu da kelam ilmine dahil edilmiştir.

Kelam İlminin Amacı

- Diğer İslami ilimlerin amacı gibi kelam ilminin amacı da insanı dünya ve ahiret mutluluğu kazanmasına katkı sağlamaktır.
- Kelam ilmi bu katkıyı inanç esaslarını doğru bir şekilde temellendirerek sağlamaya çalışmaktadır.

Kelam İlminin Amaçları

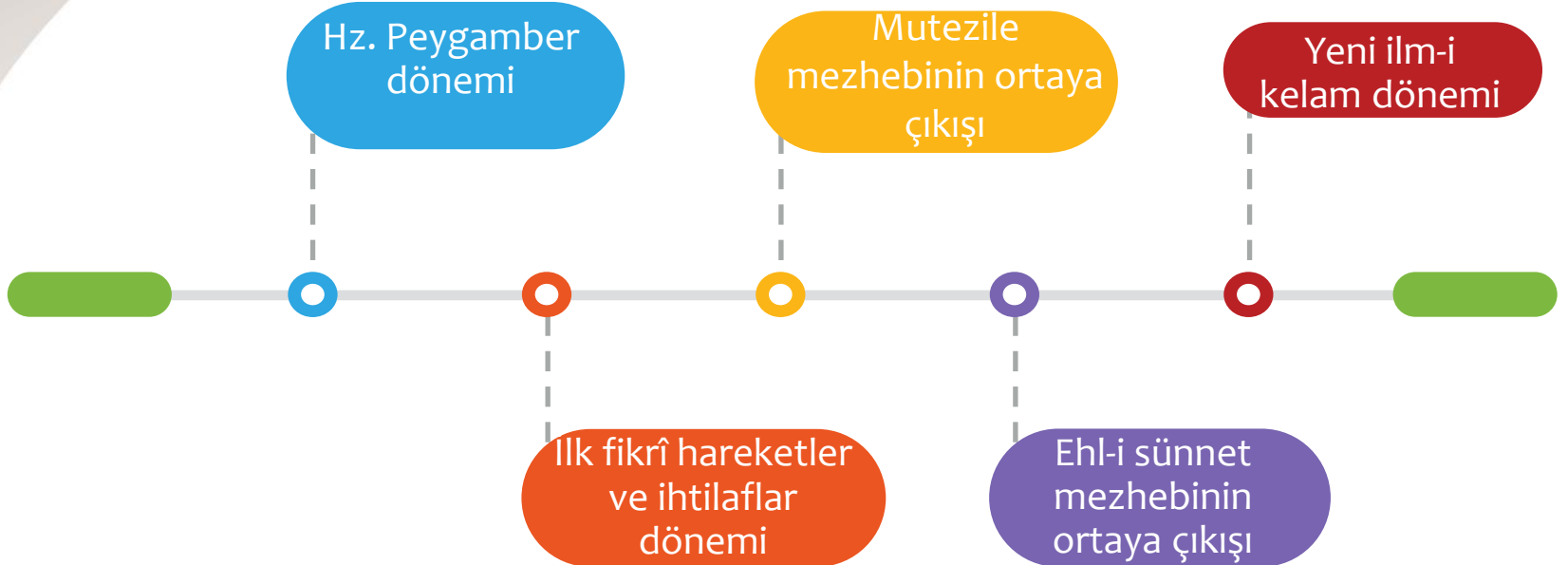
- Kişinin imanını taklit düzeyinden kurtarıp tahkikî bir iman derecesine yükseltmek.
- Doğru bilgi vererek insanları yanlış inançlardan korumak.
- İslam'a yönelik şüphe ve itirazları akli ve nakli delillerle çürüterek cevap vermek.
- Hurafe ve batıl inançlar konusunda Müslümanları bilinçlendirmek.
- Sapkın düşünce sahiplerine karşı inanç esaslarını akli ve nakli delillerle savunmak.
- Amellerin bilinçli ve ihlaslı bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak.
- Diğer İslam ilimleri için sağlam bir inanç temeli oluşturmak.

**Sizce Kelam ilmini
ortaya çıkaran
sebepler nelerdir?**

2. Kelam İlminin Doğuşu ve Gelişmesi

- Kelam İlminin tarihi sürecini beş ayrı dönem hâlinde inceleyebiliriz:

Hız. Peygamber Dönemi

- Peygamberimiz yanlarındayken sahabiler vahiyden başka kaynağa ihtiyaç duymuyor; öğrenmek istediklerinde Hz. Peygamber'e soruyorlar öğrenip amel ediyorlardı.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Hz. Peygamber'e sorulan sorular, daha çok inancı kuvvetlendirmek ve dinî bilgilerini arttırmak içindi.
- Bu dönemde kelam adı altında ilmi bir disiplinden bahsetmek mümkün değildir.

İlk Fikrî Hareketler ve İhtilaflar Dönemi

- Hz. Peygamber'in vefatından sonra başlayıp hicri birinci asrı içine alan bu süreç kelim ilminin doğmasına zemin hazırlayan "ilk fikrî hareketler" devri olarak isimlendirilir.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

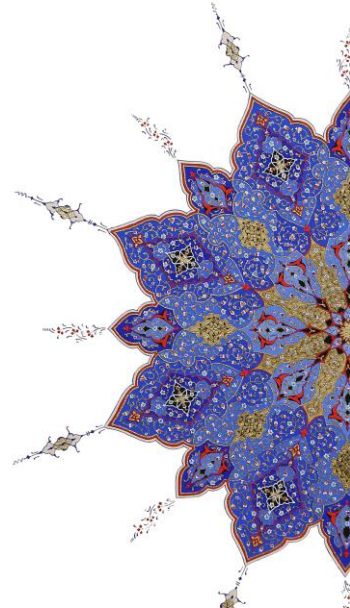

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Bu dönemde yaşanan siyasi olaylar ve ihtilaflar nedeniyle ortaya çıkan büyük günah işleyeninin durumu, iman-amel ilişkisi, kader meselesi, insan fiilleri ve hilafet gibi meseleler, inançla ilgili bazı tartışmaları ve farklı yeni yorumları da beraberinde getirmiştir.
- Böylece başta kelam ilmi olmak üzere diğer dinî ilimlerin ortaya çıkış süreci de başlamıştır.

Biliyor Musunuz?

- İlk fikri hareketler döneminin en önemli ismi, İmâm-ı Âzam Ebu Hanîfe'dir (ö. 150/767).
- Onun inançla ilgili konuları ele alan en önemli eseri ise "**Fıkh-ı Ekber**" adlı risalesidir.

Mutezile Mezhebinin Ortaya Çıkışı

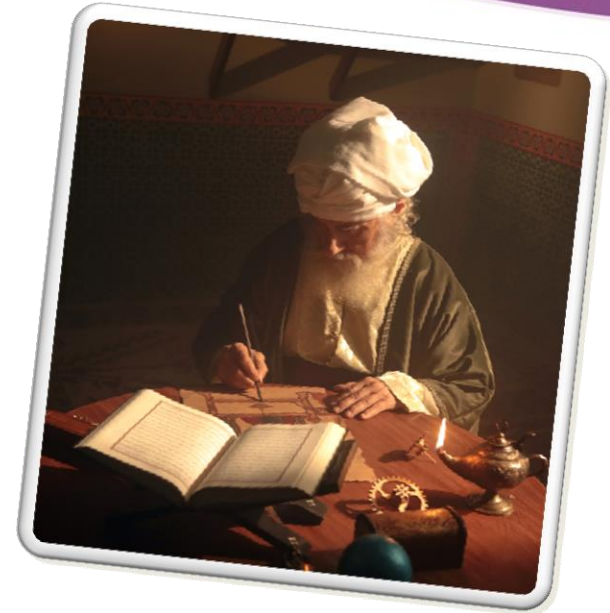
- Hicri I. asrın sonları ile II. asrın başlarından itibaren Müslümanlar arasında görüş ayrılıkları artmış, siyasi ve itikadi mezhepler ortaya çıkmaya başlamıştır.
- İslam düşünce tarihinde inanç konuları üzerinde düşünme ve bu alanda ilk defa akla dayalı yöntemleri kullanma Mutezile ile başlamıştır.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Yaygın ve geleneksel görüşe göre Mutezile, Hasan el-Basrî'nin (ö.110/728) ders halkasından ayrılan Vâsıl b. Atâ'nın (ö. 131/748) öncülüğünde bir ekol hâline gelmiştir.
- Mutezile, yabancı kültürlerle karşı inanç esaslarının savunulmasında ve inançla ilgili problemlerin çözümünde akli ön planda tutmuş ve nasları buna göre tevil etmiştir.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Mutezile mezhebi, İslam dininin aslî hükümlerinin

temellendirilmesi

sistematik hâle getirilmesi

izah ve ispat edilmesi

karşı fikirlerin cevaplandırılması

gibi konularla meşgul olmuştur.

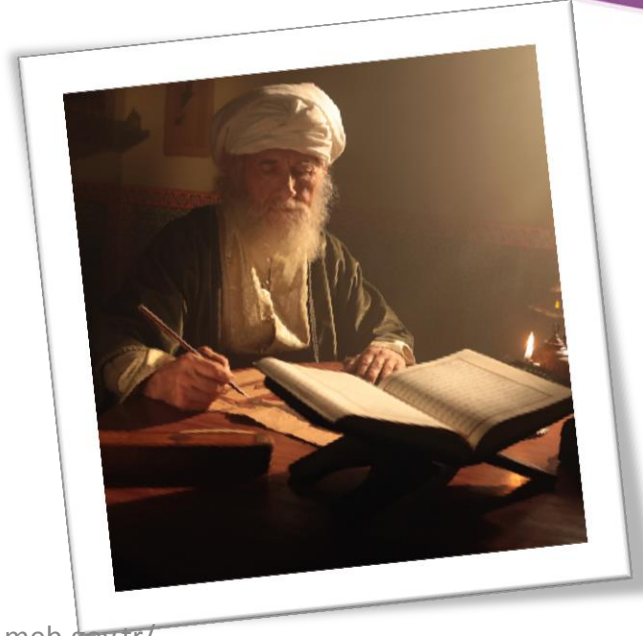

Ehl-i Sünnet Mezhebinin Ortaya Çıkışı

- Hicri IV. asır, Ehl-i sünnet kalam ekolünün kuruluş dönemi olarak kabul edilir.
- Kelam ilmi alanındaki Mutezile egemenliği, daha önce Mutezile mezhebine mensup olan İmam Ebü'l-Hasan el- Eş'arî (ö. 324/936) ile sona ermiştir.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

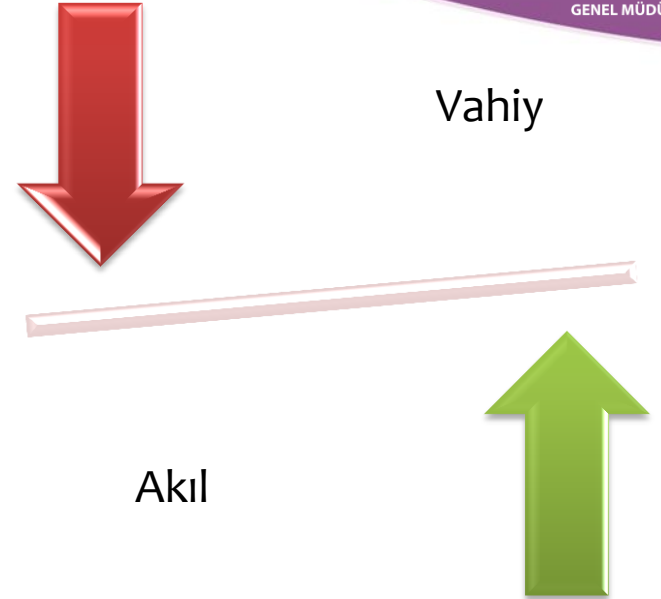
- İmam Eş'arî, kelam anlayışını Basra ve Bağdat'ta yayarken, Ebu Mansûr el-Mâtürîdî (ö. 333/944) ise Maveraünnehir'de Ehl-i sünnet kelamının ikinci büyük ekolünün kurulmasını sağlamıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

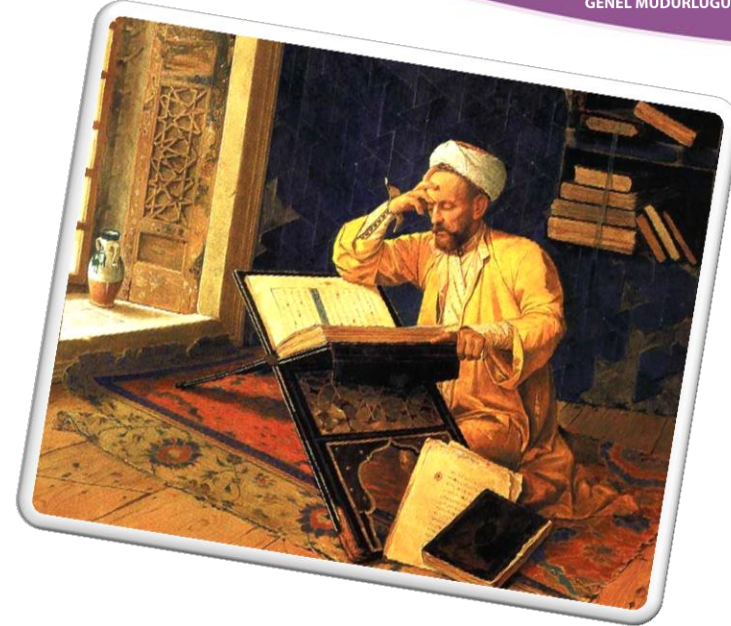
- Ehl-i sünnet kelmacıları bilginin kaynakları meselesinde vahiy-akıl dengesini gözetten bir yaklaşıma sahiptir.
- Ehl-i sünnet ekollerinde bilginin kaynakları havass-ı selîme, akl-ı selîm ve haber-i sadık olarak kabul edilir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

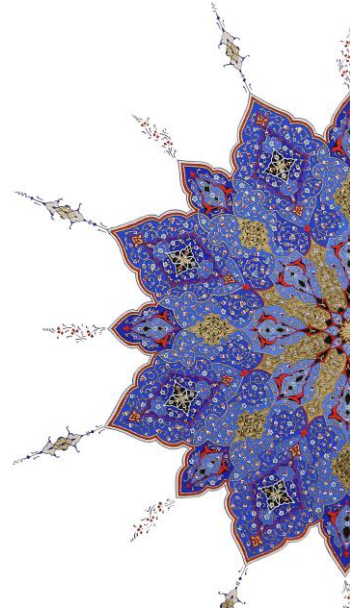
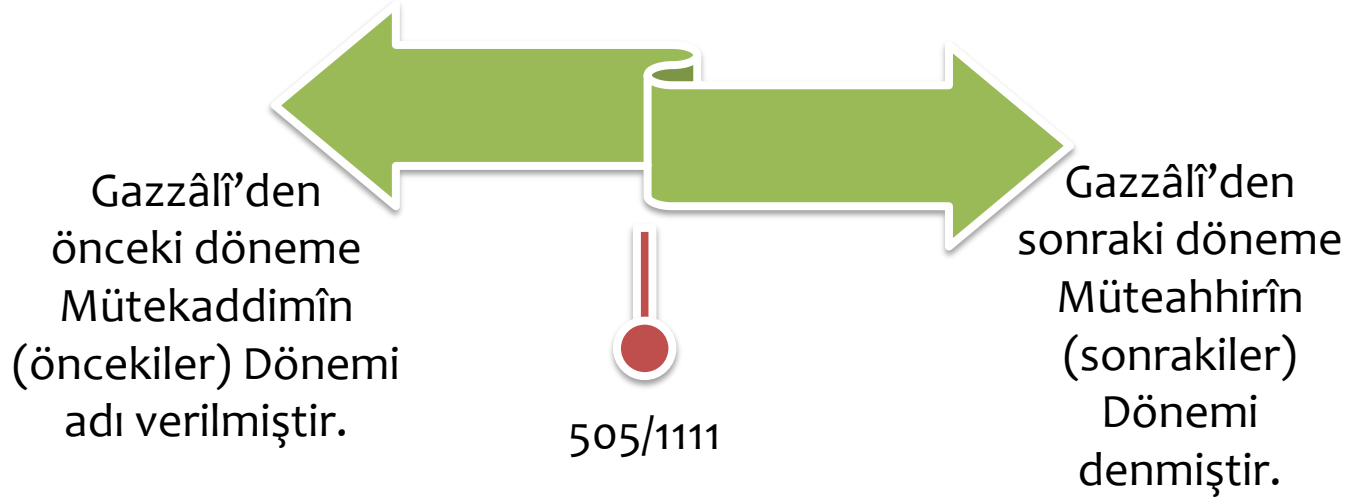
- Kelam ilmi İmam Gazzâlî (öl. 555/1111) ile birlikte yeni bir döneme girmiştir.
- Kelam ve felsefenin iç içe geçtiği bu dönemde İmam Gazzâlî, İslam akaidiyle uyuşmayan felsefi görüşleri eleştirmek amacıyla bu disipline ağırlık vermiş ve mantık ilmini kelama dâhil etmiştir.
- O tasavvufla kelamı uzlaştırmaya da çaba göstermiştir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Biliyor Musunuz?

- Gazzâlî kelim ilmi için bir dönüm noktası kabul edilmiştir:

Yeni İlm-i Kalam Dönemi

- 19. yüzyıldan günümüze kadar geçen süre Yeni İlm-i Kalam Dönemi olarak adlandırılmıştır.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

Yeni İlm-i Kalam Döneminde Kalam İlmî

Felsefi bir görüş olarak materyalizmi bütün biçimleriyle reddetmiştir.

Darwinizm ve Freudizm gibi akımlarının eleştirilerini cevaplamıştır.

Yeni felsefi akımları İslam esasları açısından eleştirmiştir.

Allah'ın (c.c.) varlığını kanıtlamak için tabii bilimlerden de yararlanmıştır.

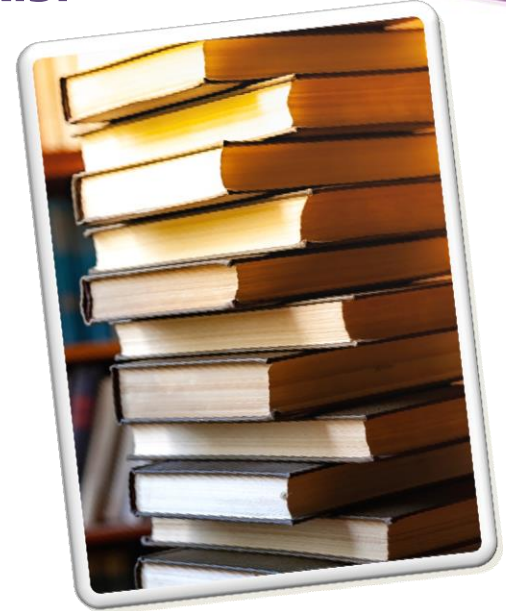
DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

**Sizce Kelam ilmi
diğer İslami ilimleri
ne şekilde
etkilemiştir?**

3. Kelam ilminin İslami ilimlerle ilişkisi

- İslam âlimlerinin çoğunluğu kelamı önemli görmüş, onu öğrenip geliştirmenin farz-ı kifaye türünden bir yükümlülük olduğunu belirtmişlerdir.
- Bu görüşe göre kelam, İslam'ın ana ilkelerini belirleyip temellendiren bir disiplindir ve dinî ilimlerin temelini oluşturur.

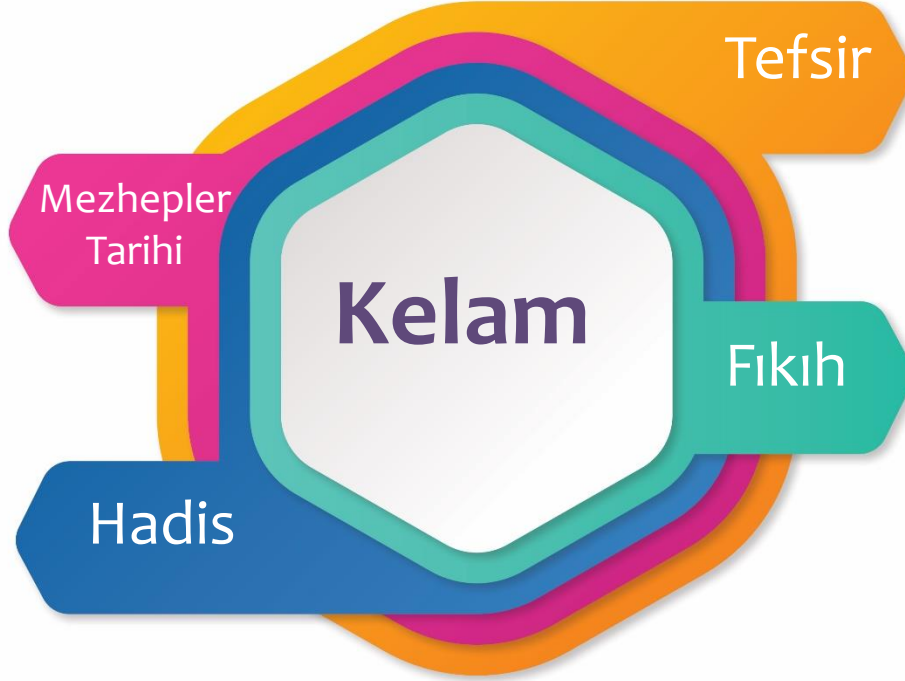
1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Hz. Peygamber'in vefatından sonra toplumsal şartların ve olayların değişmesiyle birlikte yeni problemlere cevap vermek için zamanla kelam ilmi gibi birçok ilim dalı ortaya çıkmıştır.
- Tefsir, Hadis, Fıkıh, Mezhepler Tarihi gibi ilimler bunlardan bazılarıdır.
- Bütün bu İslami ilimlerin ortak amacı, İslam'ın evrensel hükümlerinin daha iyi anlaşılması ve yaşanmasını sağlamaktır.

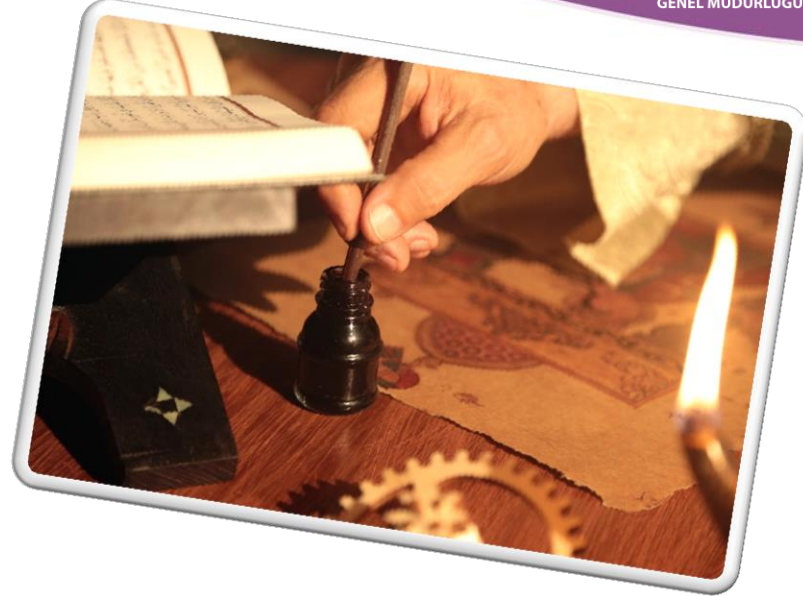
1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

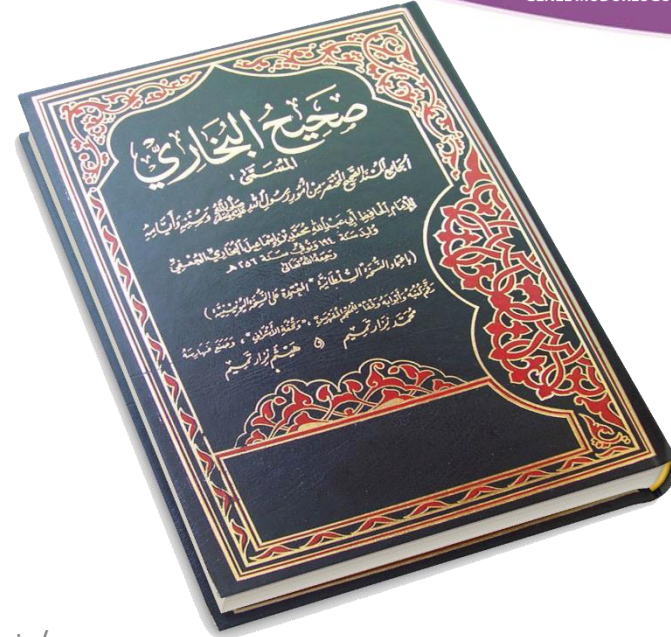
Kelam-Tefsir İlişkisi

- Kelam ilminde yapılan tartışma ve açıklamalar tefsir ilminde inançla ilgili Kur'an ayetlerinin yorumlanmasında belirleyici olmuştur.
- Kelam ilmi de iman esaslarını izah ederken tefsir ilminin Kur'an ayetleriyle ilgili açıklamalarından faydalanmıştır.

Kelam-Hadis ilişkisi

- Hadis ilminde itikatla ilgili hadislerin anlaşılmasında kelam ilminde yapılan tartışma ve açıklamalardan faydalanılmıştır.
- Aynı şekilde kelam ilmi de iman esaslarını izah ederken hadis ilminin verilerinden yararlanmıştır.

Kelam-Fıkıh İlişkisi

- Kur'an'daki hükümlerin sebep ve hikmetlerinin akılla yorumlanıp yorumlanamayacağı veya nasıl yorumlanacağı konusunda ilişkilidir.
- Fıkıh âlimleri, mükellefin davranışlarına dair hükümleri delillendirip açıklarken; kelam âlimleri aynı davranışları kişinin hür iradesiyle gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ispat etmeye çalışır.

Kelam-Mezhepler Tarihi İlişkisi

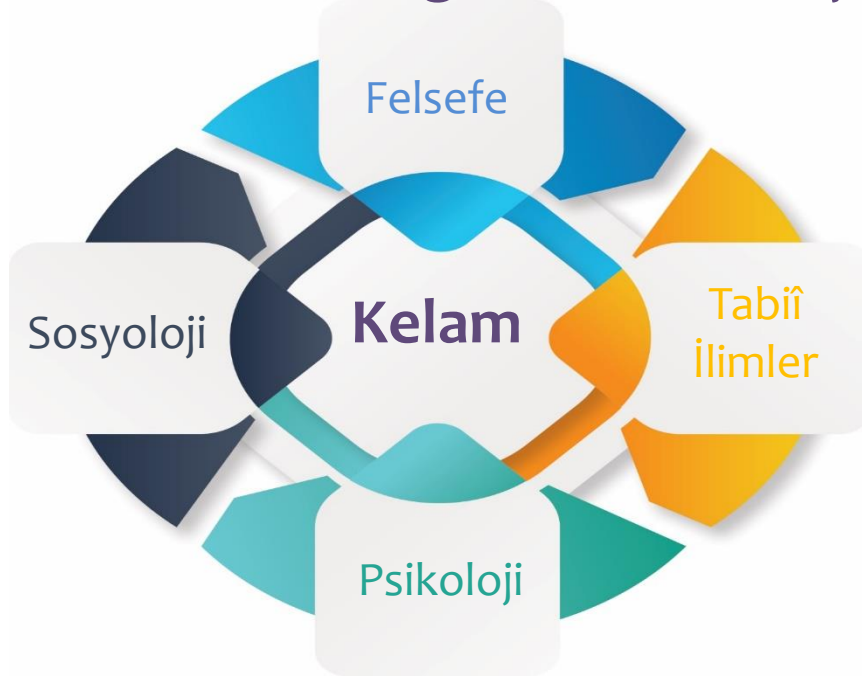
- Kelam, daha çok inançla ilgili fikir ve problemlerle ilgilenirken mezhepler tarihi ise bunların tarihî süreçlerini, hangi fikrin nasıl bir ortamda doğduğunu konu edinir ve bu alanda kelamın sağlıklı verilere ulaşmasına yardımcı olur.

**Sizce Kelam
ilminin felsefeyle
benzer ve farklı
noktaları nelerdir?**

4. Kelam İlminin Diğer İlimlerle İlişkisi

Kelam-Felsefe İlişkisi

- Felsefe de kelam gibi varlık, varlığın başlangıcı ve sonu, bilgi ve bilginin kaynağı gibi konularla ilgilenir.
- Aralarındaki en temel fark ise felsefe sadece aklın verileriyle hareket ederken kelam vahyi esas alır. Akli vahyi anlamada bir araç olarak kullanır.

Kelam-Tabîî İlimler İlişkisi

- Kelam ilmi fizik, kimya, biyoloji, coğrafya, astronomi gibi tabîî ilimlerin elde ettiği sonuç ve verilerden de istifade eder.
- Kelam ilmi bu ilimlerden de faydalanarak varlıkların yaratılmalarındaki maksat ve hikmeti de açıklar; fiziki âlem ile metafizik âlemin bağlantısını ortaya koyar.

Kelam-Psikoloji/Sosyoloji İlişkisi

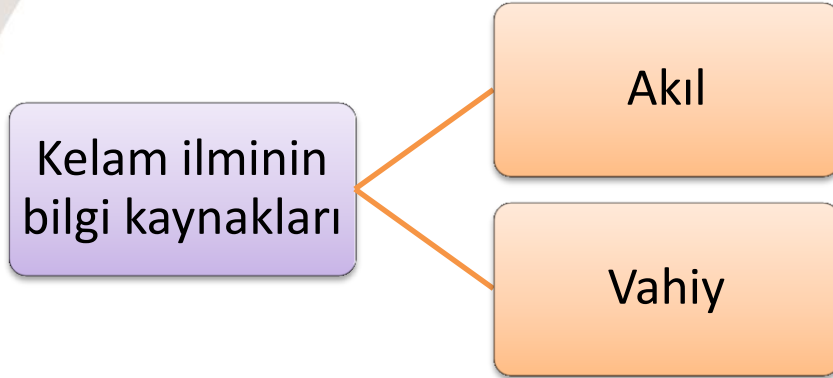
- Kelam ilmi insan ve toplum bilimleriyle de yakından ilgilidir.
- Özellikle fert ve kitle psikolojisinden, din sosyolojisinden, insanın davranışlarını iyi ve kötü ekseninde değerlendiren ahlak ilminin verilerinden yararlanmak kelam ilmi için önemlidir.

**Sizce Kelam
ilminin akla verdiği
önemin sebebi
nedir?**

5. Kalam İlminin Yöntemi

Ehl-i sünnet
ekollerinde bilginin
kaynakları;
havass-ı selîme,
akl-ı selîm ve
haber-i sadık olarak
kabul edilir.

KELAM İLMİ

Ele aldığı konuları mantık kanunlarına uygun olarak akli bir yöntemle açıklar.

Genellikle tümevarım ve temsil yöntemlerini kullanır.

Normatiftir; inanç ve düşünce ile alakalı hususlarda kesin hükümler ve kurallar ortaya koyar.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Kelam âlimleri
vahiy ile aklın
önemine dikkat
çekmişlerdir.

Sahih nakil ile
selîm aklın
birbiriyle
çatışmayacağını
belirtmişlerdir.

1. ÜNİTE / KELAM İLMİ

Kelam ilmiyle ilgili telif ve tercüme eserlerden bazıları şunlardır:

el-Fıkhu'l-Ekber

İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe

Kitâbu't-Tevhîd

Ebu Mansûr el-Mâtürîdî

el-İbâne an Usûli'd-Diyâne

Ebu'l-Hasan el-Eş'ârî

Mâtürîdiyye Akâidi

Nûreddin Es Sâbunî

Yeni İlm-i Kelam

İsmail Hakkı İzmirli

Kelam İlmine Giriş

Bekir Topaloğlu

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ünitemizi Değerlendirelim

1. Kelam ilmini amacı ve konusu açısından tanımlayınız.
2. Kelam ilminin önemini kısaca açıklayınız.
3. Kelam ilminin tarihsel dönemlerini kısaca anlatınız.
4. Kelam ilmiyle diğer İslami ilimler arasındaki ilişkiyi kısaca açıklayınız.

Cevaplayalım

1. Kelam kişinin imanını taklit düzeyinden kurtarıp araştırma ile elde edilen gerçek ve sağlam (tahkikî) bir iman derecesine yükseltmeyi hedefleyen bir ilimdir.

Verilen metinde kelam ilmi hangi açıdan tanımlanmıştır?

- A) Amacı açısından
- B) Konusu açısından
- C) Yöntemi açısından
- D) Diğer ilimlerle ilişkisi açısından
- E) İslami bir ilim olması açısından

2. Aşağıdakilerden hangisi kelam ilminin amaçlarından biri değildir?

- A) Kişinin imanını taklitten kurtarmak
- B) Allah'ın varlığıyla ilgili deliller ortaya koymak
- C) İnsanı dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmak
- D) İslam inanç esaslarını eleştirilere karşı savunmak
- E) İbadetlerin nasıl yerine getirileceğini açıklayıp göstermek

3. Aşağıdakilerden hangisi kelam ilminin ana konularından biri değildir?

- A) İnanç
- B) Ahiret
- C) Nübüvvet
- D) Rical tenkidi
- E) Mebde ve mead

4. Kelam ilmine göre insanın bilgi kaynakları , havass-ı selîme ve akıl-ı selîmdir.

Metinde verilen boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Nazar
- B) Vahiy
- C) Temsil
- D) İstidlal
- E) Tümevarım

5. **Kelam ilminin tarihsel dönemlerinden biri olan Yeni İlm-i Kelam hareketiyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Din karşıtı yeni felsefi akımların iddialarını eleştirir.
- B) Akıl yürütme yerinde daha çok sezgi metodunu kullanır.
- C) Delillerini güçlendirmek için yeni bilimsel verileri kullanır.
- D) 19. yüzyıldan itibaren dünyayı etkisine alan inkârcı akımlara cevap verir.
- E) Darwinizm, Freudizm gibi akımların dine ilişkin yaklaşımlarına cevap verir.

Hazırlayanlar

Furkan ÖZÜDOĞRU, Hatice Büşra PAKSOY, Dilek MENKÜÇ

Redaksiyon

Nihal SOYDAŞ

Tasarım ve Düzenleme

Hanife KOYUTÜRK

